

116-002

เปรียบเทียบผลงานของเสนาบดีกระทรวงเกษตราธิการ

พ.ศ. 2435-2475 (ค.ศ. 1892-1932)

นางพวงเพชร สุรัตน์กุล

ศูนย์วิทยพัชการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาคำหลักสูตรปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต

แผนกวิชาประวัติศาสตร์

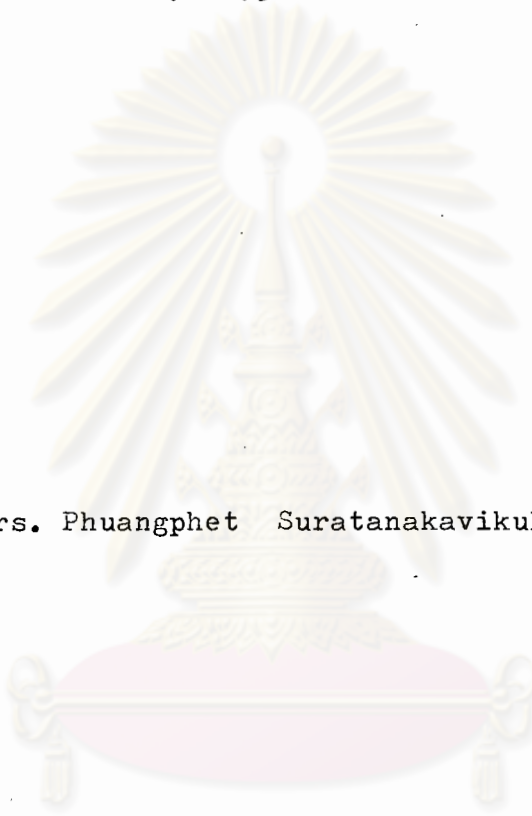
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2516

116637124

008447

A COMPARISON OF THE WORK OF THE MINISTERS OF AGRICULTURE
FROM A.D. 1892-1932 (B.E. 2435-2475)

Mrs. Phuangphet Suratanakavikul

คุณย์วิทยทรัพย์ากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Arts

Department of History

Graduate School

Chulalongkorn University

1973

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยเป็น
ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต

.....
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

คณะกรรมการตรวจวิทยานิพนธ์

.....
ประธานกรรมการ

.....
กรรมการ

.....
กรรมการ

ศูนย์วิทยานิพนธ์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อาจารย์ผู้ควบคุมการวิจัย

ศาสตราจารย์ รุ่ง

ศยามานนท์

หัวข้อวิทยานิพนธ์ : เปรียบเทียบผลงานของเสนาบดีกระทรวงเกษตรราชการ

ชื่อ : นางพวงเพชร สุรัตน์วิกุล

แผนกวิชา : ประวัติศาสตร์

ปีการศึกษา : 2516

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มุ่งที่จะค้นคว้าข้อมูลต่าง ๆ เกี่ยวกับผลงานของเสนาบดีกระทรวง-
เกษตรราชการ แต่ละท่านตั้งแต่ตั้งกระทรวงจนกระทั่งเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบ
สมบูรณาญาสิทธิราชมาเป็นระบอบประชาธิปไตย พ.ศ. 2475 (ค.ศ. 1932) ซึ่งมีส่วน
ในการพัฒนาประเทศส่วนต่าง ๆ ในขอบเขตงานของกระทรวงเกษตรราชการ เพื่อศึกษา
และเปรียบเทียบวิวัฒนาการนโยบายและผลงานของกรมต่าง ๆ ในกระทรวงเกษตรราชการ
เนื้อหาของวิทยานิพนธ์นี้มี 7 บท บทนำกล่าวถึงความเป็นมาของปัญหา ความมุ่งหมายใน
การวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย และประโยชน์ที่ได้จากการวิจัยนี้ บทที่สองกล่าวถึงประวัติ
กระทรวงเกษตรราชการ หน้าที่ของเสนาบดีกรมมาตั้งแต่สมัยสุโขทัยซึ่งวิวัฒนาการมาเรื่อย ๆ
จนกระทั่งยกฐานะสูงขึ้นเป็นเสนาบดีกระทรวงเกษตรราชการ ปัญหาเรื่องหาสถานที่ตั้ง
กระทรวงเกษตรราชการ และการแบ่งส่วนราชการในกระทรวงเกษตรราชการของเสนาบดี
แต่ละสมัย บทที่สามกล่าวถึงประวัติของเจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรีและผลงานของท่าน ขณะ
ดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงเกษตรราชการ ได้มีการแก้ไขพิภคอัตราค่าธรรมเนียมค่าที่นา
ขึ้นใหม่ให้เหมาะสมกับกาลเวลา ร่างและประกาศใช้พระราชบัญญัติการทำเหมืองแร่โดย
อาศัยเทียบเคียงกับกฎหมายประเภทเดียวกันนี้กับของต่างประเทศ และจัดการระงับกรณี
วิวาทแย่งที่ดินริมคลองรังสิตระหว่างบริษัทชุกคลองแลคนาสยามและผู้จับจองเก่าให้เป็น
เรียบร้อย นอกจากนั้นกล่าวถึงงานด้านอื่น เช่น ใ้รับแต่งตั้งเป็นอุปทูตไปพรมพระเจ้าพระยา

ภาสกรวงศ์ เพื่อไปเจรจากับรัฐบาลอังกฤษเรื่องนายเอกซ์ (Mr. Knox) ทำหายกอกการ
 วิวาทกับรัฐบาลไทยกรณีนายสำอางค์ อมาตยกุล ท่านเคยรับราชการเป็นทหารมา ทหารราบ
 แม่ทัพยกทัพใหญ่ไปปราบปรามโจรฮอตตามชายแดน ก่อนที่จะได้รับแต่งตั้งเป็นเสนาบดีกระ-
 ทรวงเกษตรพานิชการ บทที่สี่กล่าวถึงประวัติและผลงานของเจ้าพระยาเทเวศร์วงศ์-
 วิวัจน์ ในบทนี้ได้เน้นถึงการทํานาและอุปสรรคของการทํานาพร้อมขอเสนอแนะแก้ไขปัญหาค
 ดังกล่าว การตั้งกรมทะเบียนที่ดินหอทะเบียนที่ดินและกรมเพาะปลูก การชุกและชอมคลอง
 ทํานบต่าง ๆ การกำจัดผักตบชวาซึ่งขึ้นหนาแน่นจนคลองตันจนในฤดูทํานาน้ำท่วมก็จะขึ้นทับ
 ทุนชาวดาย กล่าวถึงประวัติของบริษัทชุกคลองแลคูนาสยามตลอดจนงานและอุปสรรคต่าง ๆ
 ในการดำเนินงาน บทที่ห้ากล่าวถึงประวัติและพระประวัติ กับงานของเจ้าพระยาวงษาอนุ-
 ประพัทธ์ และพระเจ้าพี่ยาเชอกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ในฐานะเสนาบดีกระทรวงเกษตรรา-
 ธิการ ในคานการส่งเสริมบำรุงการเพาะปลูกโดยเฉพาะอย่างยิ่งข้าว ด้วยการจัดนิทรรศค-
 การแสดงกลสิกรรมและพานิชการ ณ สระประทุมวัน พิมพ์หนังสือเกี่ยวกับเกษตรกรรมเพื่อ
 เผยแพร่วิชาการคานนี้ การแก้ไขปัญหารื่องข้าวแพง การทํานาไม่ได้ผลเพราะไม่มีการ
 ชลประทานที่ดีให้ลุล่วงไปด้วยดี สมเด็จพระเจ้าพี่ยาเชอกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ทรงมี
 บทบาทสำคัญในการร่างพระราชบัญญัติออกโฉนดที่ดินฉบับที่ 1-3 บทที่หกกล่าวถึงประวัติและ
 งานคานเกษตรของเจ้าพระยาพลเทพและเจ้าพระยาพิชัยญาติ ได้แกการตัดทอนงบประมาณ
 กระทรวงเกษตรการให้เป็นคลยภาพโดยการจัดส่วนราชการกระทรวงเกษตรการใหม่
 และปลดข้าราชการทั้งไทยและต่างประเทศที่ไม่จำเป็นออก ประกาศดเก็บเงินค่าใบ
 อนุญาตรอนหาแร่และงคเก็บค่าธรรมเนียมเหมืองแร่ชั่วคราว เพื่อช่วยเหลือประชาชนที่มี
 อาชีพทำแร่และหาแร่ เนื่องจากราคาแร่คึกคกค้ำมาก สำหรับเรื่องการทำนาค ได้สร้าง
 เชื้อนใหญ่ขึ้นที่ท่าหลวง อำเภอลำลูกเกอ จังหวัดพระนครศรีอยุธยาตามโครงการป่าสักใต้ ให้
 ประโยชน์ทางเศรษฐกิจเป็นการขยายเนื้อที่ทํานามากขึ้น คานกรมป่าไม้กล่าวถึงวิวัฒนาการ
 ของกรมป่าไม้ การแก้ไขปรับปรุงป่าไม้สักให้ดีขึ้นทั้งคุณภาพและปริมาณ โดยอาศัยหลักวิชา
 และคำแนะนำของที่ปรึกษาชาวต่างประเทศประจำกรมป่าไม้ จัดการบำรุงรักษาเพาะพันธุ์
 สัตว์น้ำและปรับปรุงบึงบรเพ็ดเป็นที่สงวนพันธุ์ปลา บทสุดท้ายคือบทสรุปงานต่าง ๆ ของ
 กระทรวงเกษตรการตั้งแต่ พ.ศ. 2435-2475 (ค.ศ. 1892-1932)

3

THESIS TITLE : A Comparison of the Work of the Ministers of
Agriculture from A.D. 1892-1932 (B.E. 2435-
2475).

NAME : Mrs. Phuangphet Suratanakavikul

DEPARTMENT : History

ACADEMIC YEAR : 1973

ABSTRACT

This research is an attempt to examine in detail the new material concerning the work of each Minister of Agriculture from the foundation of the Ministry in A.D. 1892 to the change of the regime from the absolute mornarchy to a constitutional government in A.D. 1932. Each Minister had an important role to develop Thailand within the scope of his Ministry, especially in dealing with the policy and work of every department in his Ministry. The thesis is divided into 7 chapters. The introductory chapter is a survey of the problems, the aims, the scope and the method of this research. The second chapter is concerned with the Ministry's history together with its organization chart, the details of the Department of Agriculture's duties from the Suko-thai period up to the creation of the Ministry. The third chapter contains Chao Phya Surasakmontri's biography and his work as the Minister of Agriculture such as the revision of the Farm Tax Act,

the Mining Act, the land disputes at the Rangsit Canal. The fourth chapter relates Chao Phya Tevetvongswivat's biography and his work, putting an emphasis on the cultivation of land, the establishment of the Land Department and the Department of Agriculture. The fifth chapter deals with the biographies of Chao Phya Wongse-sanuprapat and His Royal Highness Prince Ratchaburi and their work in the Ministry of Agriculture such as the solution of the problem of high cost of rice, the Agricultural and Trade Exhibition, and the drafting of another land act. The sixth chapter narrates the life and work of Chao Phya Pollatep and Chao Phya Pichaiyart such as the construction of the big dam in the province of Phra Nakorn Si Ayutthaya, the retrenchment of the officials in A.D. 1926, the improvement of the working of the teak forest, and the creation of the Fishery Department. The last chapter concludes with the advantages and the obstacles to the work of each Minister.

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กิติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้ ได้สำเร็จและบรรลุดังจุดหมายที่ผู้เขียนได้ตั้งความปรารถนาไว้ในระยะเวลาอันจำกัด ผู้เขียนได้รับความกรุณาอย่างมากจากศาสตราจารย์ รอง ศยามานนท์ อาจารย์ผู้ควบคุมการวิจัย ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ช่วยเหลือแก่ผู้เขียน ตลอดเวลา ในด้านให้คำแนะนำ คำชี้แจงในการค้นคว้าหาเอกสารอ้างอิง และในระหว่างควบคุมการวิจัย ท่านยังได้สละเวลาอันมีค่าตรวจแก้ไขวิทยานิพนธ์ให้หลายรอบ โดยไม่เห็นแก่ความเหน็ดเหนื่อยทั้ง ๆ ที่ท่านมีงานในความรับผิดชอบมากมาย ซึ่งผู้เขียนรู้สึกซาบซึ้งในพระคุณนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ ที่นี้ด้วย

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร. เพ็ญศรี คุก อาจารย์ชั้นพิเศษ ธิติมา พิทักษ์ไพรวรรณ ที่ได้ให้ความกรุณาสละเวลาอันมีค่า ตรวจแก้ไขวิทยานิพนธ์ฉบับนี้โดยมิเห็นแก่ความเหน็ดเหนื่อย และขอกราบขอบพระคุณ ศาสตราจารย์ ม.ร.ว. แสงโสม เกษมศรี ที่ได้คำแนะนำบางประการอันเป็นประโยชน์ ขอขอบคุณอาจารย์ปิยะนาถ บุณนาค ซึ่งให้ความช่วยเหลือในด้านต่าง ๆ ตลอดมา

ผู้เขียนขอขอบพระคุณเจ้าหน้าที่กองจดหมายเหตุแห่งชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คุณชูศรี สวัสดิสงคราม ที่ได้ให้ความช่วยเหลือในการเข้าคนเอกสารและเจ้าหน้าที่คนอื่น ๆ ที่ให้ความสะดวกในการค้นคว้าเอกสารปฐมภูมิแก่ผู้เขียนเป็นอย่างดี และขอขอบพระคุณเจ้าหน้าที่หอสมุดตำราโบราณภาพ ณ โอกาสนี้

นอกจากนี้ ผู้เขียนขอขอบพระคุณ คุณทรงพร พรประพันธ์ หัวหน้าโครงการชลประทานหลวงรังสิตโต ซึ่งได้ให้ความร่วมมือในการสืบหาสถานที่ตั้งศิลาจารึกบริษัทชุกคลองแลคูนาสยามซึ่งสร้างขึ้นที่คลองรังสิต ตลอดจนให้คำอธิบายบางประการเกี่ยวกับการชลประทานรังสิตด้วย.

รายการภาพประกอบ

ภาพที่	หน้า
1. เจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรี (เจิม แสงชูโต)	22
2. เจ้าพระยาเทเวศรวงศ์วิวัฒน์ (ม.ร.ว. หลาน กุญชร ณ อยุธยา)	44
3. ท่านบคคลองลำปรุน้อย	67
4. ท่านบคคลองลำปรุน้อย	68
5. ศิลปินที่คลองรังสิตประยูรศักดิ์	75
6. นายพลเอก เจ้าพระยาวงษาประพัทธ์ (ม.ร.ว. สท้าน สนิทวงศ์)	83
7. พระเจ้าพี่ยาเธอ กรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์	104
8. เจ้าพระยาพลเทพ (เฉลิม โภมารกุล ณ นคร)	125
9. เครื่องจักรชุดกิน เริ่มลงมือขุดคลองระพีพัฒน์	143
10. สาขาคลองจำหน่ายน้ำ แสดงการกำลังระบายน้ำเขาคลอง	144
11. เครื่องจักรชุดกินกำลังทำการขุดรากเชื่อมพระเทียรรมราชา	145
12. เชื่อมพระเทียรรมราชา	146
13. ประตูประณารายณ์	147
14. ประตูประเอกาทศรถ	148
15. ประตูประศรีศิลป์	149
16. เจ้าพระยาพิชัยญาติ (คั่น บุนนาค)	173

รายการแผนภูมิและแผนที่ประกอบ

	หน้า
1. แผนภูมิแสดงตำแหน่งหน้าที่ราชการในกระทรวงเกษตรราธิการ ชั้นเดิม (ก่อน พ.ศ. 2453)	18
2. แผนภูมิแสดงตำแหน่งหน้าที่ราชการในกระทรวงเกษตรราธิการ ที่จัดใหม่ .	19
3. แผนที่คลองต่าง ๆ ในบริเวณทุ่งคลองรังสิต	76
4. แผนที่แสดงคลองระพีพัฒน์	142
5. แผนที่แสดงเขตทคหน้าเชียงรากน้อย	152
6. แผนที่แสดงเขตทคหน้าจังหวัดสุพรรณบุรี	153
7. โครงการชลประทานจังหวัดเชียงใหม่	154

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย	๒
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	๖
กิตติกรรมประกาศ	๘
รายการภาพประกอบ	๙
รายการแผนภูมิและแผนที่ประกอบ	๙
บทที่	
1. บทนำ	1
2. ประวัติกระทรวงเกษตรราชการ	10
3. เจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรี (เจิม แสง-ชูโต) เสนาบดีกระทรวงเกษตร- พานิชการ ระหว่าง พ.ศ. 2435-2439 (ค.ศ. 1892-1896)	21
ประวัติและผลงานด้านต่าง ๆ	21
ผลงานของเจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรีขณะดำรงตำแหน่งเสนาบดี กระทรวงเกษตรพานิชการ : กรมนา กรมราชโลหกิจ แลภูมิวิทยา กรมคลอง	30
4. เจ้าพระยาเทเวศรวงศ์วิวัฒน์ (ม.ร.ว.หลาน กุญชร ณ อยุธยา) เสนาบดีกระทรวงเกษตรราชการระหว่าง พ.ศ. 2442-2452 (ค.ศ. 1899-1909)	43

	ประวัติและผลงานด้านต่าง ๆ	43
	ผลงานของเจ้าพระยาเทเวศร์วงศ์วิวัฒน์ขณะดำรงตำแหน่งเสนาบดี กระทรวงเกษตราธิการ : กรมนา กรมทะเบียนที่ดิน กรมคลอง บริษัทขุดคลองแลคูนาสยาม กรมเพาะปลูก	47
5.	เจ้าพระยาวงษาอนุประพัทธ์ (ม.ร.ว. สท้าน สนิทวงศ์ ณ อยุธยา) เสนาบดีกระทรวงเกษตราธิการระหว่าง พ.ศ. 2452-2455 (ค.ศ. 1909-1912)	82
	ประวัติและผลงานด้านต่าง ๆ	82
	ผลงานของเจ้าพระยาวงษาอนุประพัทธ์ขณะดำรงตำแหน่งเสนาบดี กระทรวงเกษตราธิการ . การจัดระเบียบราชการในกระทรวง เกษตราธิการ กรมราชโลหกิจแลภูมิวิทยา กรมเพาะปลูก กรมคลอง	89
	สมเด็จพระเจ้าพี่ยาเธอกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ เสนาบดีกระทรวง เกษตราธิการระหว่าง พ.ศ. 2455-2463 (ค.ศ. 1912-1920)	102
	พระประวัติและผลงานด้านต่าง ๆ	102
	ผลงานของสมเด็จพระเจ้าพี่ยาเธอกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ ขณะดำรงตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงเกษตราธิการ : กรมทะเบียน ที่ดิน กรมคลอง การเพาะปลูกและปศุสัตว์ กรมท่อน้ำ กรมราช- โลหกิจแลภูมิวิทยา	110
6.	เจ้าพระยาพลเทพ (เฉลิม โกมารกุล ณ นคร) เสนาบดีกระทรวงเกษตรา- ธิการ ระหว่าง พ.ศ. 2463-2473 (ค.ศ. 1920-1930)	123
	ประวัติและผลงานด้านต่าง ๆ	123

ผลงานของเจ้าพระยาพลเทพขณะดำรงตำแหน่งเสนาบดี กระทรวงเกษตรราชการ : กรมทะเบียนที่ดิน กรมเพาะปลูก กรมราชโลหกิจแลภูมิวิทยา กรมท่อน้ำ กรมป่าไม้ กรมรักษา- สัตว์น้ำ	126
เจ้าพระยาพิชัยญาติ (ตัน บุนนาค) เสนาบดีกระทรวงเกษตรราชการ ระหว่าง พ.ศ. 2473-2475 (ค.ศ. 1930-1932)	171
ประวัติและผลงานด้านต่าง ๆ	171
ผลงานของเจ้าพระยาพิชัยญาติขณะดำรงตำแหน่งเสนาบดี กระทรวงเกษตรราชการ : กรมทะเบียนที่ดิน กรมเพาะปลูก กรมราชโลหกิจแลภูมิวิทยา	174
7. สรุปการวิจัยและขอเสนอแนะ	179
บรรณานุกรม	195
ภาคผนวก	213
ประวัติการศึกษา	261